



Sosiaalipedagogiikan päivät 2026

Kohtuullisen hyvä elämä

12.–13.3.2026

Abstraktikirja

Järjestäjät:

Suomen sosiaalipedagoginen seura ry

Itä-Suomen yliopisto

Karelia-ammattikorkeakoulu

Kohtuus vaarassa -liike

Pohjois-Karjalan kansanteatteri Pokka

Päivien teema: Kohtuullisen hyvä elämä

Nykypäivänä elämän hyvyys ja merkityksellisyys tuntuvat rakentuvan sen varaan, että meillä on ja olemme itse aina vain enemmän. Aika tiivistyy ja päädymme ylikuluttamaan niin meitä itseämme kuin muutakin luontoa. Mitä jos hyvä elämä rakentuisikin kohtuuden varaan? Mistä löytäisimme jaetun merkityksellisuuden, jos meillä olisikin jo riittävästi?

Sosiaalipedagogiikan päivillä 2026 tarkastellaan kohtuullisen hyvää elämää ekososiaalisen ajattelun näkökulmasta. Päivien kokonaisuus korostaa, että kestävä ja hyvä elämä rakentuu esimerkiksi ihmisen suhteesta ympäristöönsä, arjen kuulumisen kokemuksista ja yhteisöllisistä käytännöistä sekä siitä, miten yhteiskunnan rakenteet mahdollistavat osallisuuden ja oikeudenmukaisuuden. Sosiaalipedagoginen toiminta ja tutkimus voivat osaltaan tukea näitä edellytyksiä ja kohtuullisemman tulevaisuuden toteutumista.

Pääluento

Greg William Misiaszek (Tohoku University, Japan)

Ecopedagogy: Freirean Environmental Pedagogies for Justice, Peace, Wellbeing, and Sustainability

Ecopedagogy is (post-)critical environmental teaching and research grounded in, and reinvented through, the popular education work of Paulo Freire. Ecopedagogy's goal is "globally all-inclusive socio-environmental justice and planetary sustainability". The innate inseparability between acts of unsustainable environmental violence and social violence grounds this keynote in posing various questions leading to responses to be (re)problematized and reinvented throughout the conference on social pedagogies.

The questions posed will revolve around how (post-)critical reinventions of Freire's work can deepen and broaden our reflexivity in constructing praxis that moves towards ecopedagogy's goal. What ecopedagogical-based paradigm shifts do we need in teaching practices, research on education, and theory building and reinvention? How do education's goals of "development" and citizenship help or hinder (eco)pedagogical praxis? For development, whose "development" is being taught towards, politically influenced by contested terrains of globalization; what are the (dis)connections with "sustainability" as a contested term itself; whose "development" is many others' de-development; and how to teach to disrupt anthropocentric development? How does/can education for local-to-national-to-global-to-planetary citizenships instill collectivism towards ecopedagogy's goal, but also othering and anthropocentrism for "non-citizens." These are some of the questions that will be posed.

Calling for ecopedagogical literacy teaching will be highlighted in order to (post-)critically unpack the politics of environmental violence and the accompanying roles of (environmental) teaching.

Greg William Misiaszek, Ph.D. is a Distinguished Professor at Tohoku University's Graduate School of Education in Japan. He has been the Associate Director at the Paulo Freire Institute, UCLA (PFI-UCLA) since 2018 and became an Honorary Founder in 2009, with various positions at the Institute since 2006. He is most known for his scholarship on ecopedagogy, the work of Paulo Freire, (post)critical theories, and comparative/international education. Throughout his work, Misiaszek uses various (post)critical theoretical lenses to unpack and often reinvent Freire's work for teaching and research to counter socio-environmental racism, patriarchy, heteronormativity, violence, injustices, (neo)coloniality, anthropocentrism, epistemicide, and post-truthism, among other socio-historical oppressions. Misiaszek is the Chief Editor of the *Freire In Focus* Bloomsbury Book Series (with Carlos Alberto Torres) and the *Bloomsbury Encyclopedia of Environmental Education* (with Karen Malone), as well as an Executive Editor of the *Teaching in Higher Education* journal. His latest solo-authored books include *Ecopedagogy and the Global Environmental Citizen: Critical Issues, Trends, Challenges and Possibilities* (2025, Routledge) and *Freire and Environmentalism: Ecopedagogy* (2023, Bloomsbury). His latest edited books include the *Palgrave Handbook on Critical Theories* (Springer, 2023, with Ali Abdi) and *Handbook of Ecological Civilization* (2025, with Michael Peters, Ben Green & Xudong Zhu). He has four solo-authored books, six edited books, and over 70 other publications. Dr. Misiaszek holds a Ph.D. from UCLA in Comparative Education, an M.S. in education (University of Southern California (USC)), and a B.S. in Environmental Studies (USC).

Erja Laakkonen ja Jani Pulkki: Dialogi hyvän elämän kohtuullisista rajoista ja mahdollisuuksista

Sosiaalipedagogiikan päivien perjantain pääpuheenvuoro toteutetaan dialogimuotoisena, Paulo Freiren perinteitä seuraten ja kunnioittaen. Yliopistonlehtori **Erja Laakkonen** ja dosentti **Jani Pulkki** asettuvat keskustelemaan kohtuullisuudesta ja hyvästä elämästä.

Dialogissa pohditaan esimerkiksi: Mitä tarvitaan hyvään elämään nyky maailmassa? Miten hyvä elämä ja kohtuullisuus liittyvät toisiinsa? Kohtuullisuusajattelun mukaan planeetan rajat ylittävästä kulutuksesta luopuminen on tie kiireettömämpään, palkitsevampaan ja parempaan elämään, mutta miksi kohtuullisuuden periaatteiden toteuttaminen on meille niin vaikeaa? Miten kasvatus ja sosiaalipedagoginen toiminta voivat aikaansaada muutosta?

Keskusteluun johdattelee Itä-Suomen yliopiston tutkija **Veera Korhonen**.

Erja Laakkonen

KT (aikuiskasvatus), FM (kulttuurintutkimus) Erja Laakkonen toimii yliopistonlehtorina Itä-Suomen yliopistossa. Hänen yhteytensä kohtuuteen rakentuu kahdesta suunnasta: Erja on ollut mukana pohjoiskarjalaisessa Kohtuus vaarassa -kansalaisliikkeessä sen alkuvuosista saakka, ja hän on myös tutkinut samaista liikettä muun muassa ekososiaalisena sivistäjänä. Hyvän elämän teemoja Erja on tarkastellut kulttuurisesta näkökulmasta käsin: millaisia hyvän elämän ideaaleja esimerkiksi naistenlehdet välittävät.

Jani Pulkki

KT Jani Pulkki on Oulun yliopistossa toimiva ekososiaalisen kasvatustilafilosofian tutkija, Itä-Suomen yliopiston sosiaalipedagogiikan dosentti sekä Sosiaalipedagogiikka-lehden päätoimittaja. Hänen tulokulmansa kohtuuteen kumpuaa hänen kilpailun kasvatuksellisia ongelmia käsittelevästä väitöskirjastaan ja ekonomistisen ajattelutavan kritiikistä. Hyvän elämän teeman lähestymistapana on vuosituhansia vanha hyve-eettinen perinne, jossa pohditaan ihmisen sosiaaliseettisesti arvostettavia luonteenpiirteitä ja toimintatapoja.

Käytännön työpajat

Työpajat to 12.3. klo 14.30–16.00

1. **Mediatoimintaa kaikille**, Saija Salonen, Sosped-säätiö
2. **Nuorten aikuisten osallisuuden kokemuksen vahvistaminen Osallisuusryhmätoiminnassa**, Erja Anttonen, Nina-Elise Koivumäki ja Havu Pärnänen, Humanistinen ammattikorkeakoulu
3. **Eletty elämä ja toiveikas tulevaisuus – käytännön työpaja ikäkokemuksen dialogiselle kohtaamiselle**, Suvi Fried ja Liisa Söderlund, Vanhustyön keskusliitto
4. **Keholliset kokemukset ekososiaalisena muutosvoimana**, Eeva-Mari Miettinen, TAMK, Trauma-informoitu työote (ESR+)
5. **Pienryhmäohjaus – toimijuutta, osallisuutta ja hyvän elämän rakentumista tukemassa**, Päivi Rosenius ja Sirja Möttönen, Itä-Suomen yliopisto
6. **Planetaarinen sosiaalipedagogiikka käytännön opetustyössä**, Silja Holma, Itä-Suomen yliopisto
7. **Tutkiva ote kehollisuuteen: Kehotarina tutkimusmenetelmänä**, Tiina Sotkasiira, Itä-Suomen yliopisto
8. **Punaisten vankileiriltä kansalaiseksi – Isoisäni Eino Santalan tarina niin kuin se suvussa kerrotaan**, Juha Santala, TAMK

1. Mediatoimintaa kaikille

Vetäjä: Saija Salonen, Sosped-säätiö

Mediatoimintaa kaikille -työpajassa tutustutaan aikuisten inklusiiviseen ja toiminnalliseen mediakasvatukseen lyhyen tietopaketin ja käytännön harjoitteiden kautta. Työpaja soveltuu kaikille, jotka haluavat ymmärtää mediaan liittyviä ilmiöitä paremmin ja löytää konkreettisia tapoja tukea aikuisten mediataitoja sosiaalipedagogisesta näkökulmasta. Osallistujat pääsevät kokeilemaan helppoja menetelmiä sekä näkemään, miten mediaan liittyviä teemoja voidaan käsitellä yhteisöllisesti, dialogisesti ja osallistujien omaa arkea tukien. Pajassa esitellään Mediatoimintaa kaikille -hankkeen tuottamat materiaalit ja itseopiskeltava verkkokurssi, joihin voi tutustua osoitteessa <https://mediatoimintaakaikille.fi/>.

Hankkeessa kehitetyt työpajamallit tarjoavat valmiita kokonaisuuksia ammattilaisille, jotka työskentelevät haavoittuvassa asemassa olevien aikuisten kanssa. Mallit on suunniteltu tukemaan kriittistä medialukutaitoa, vahvistamaan osallisuuden kokemuksia ja rakentamaan turvallista tilaa, jossa oma ääni saa tulla kuuluviin. Menetelmät soveltuvat sekä yksilö- että ryhmätoimintaan ja täydentävät hyvin sosiaalipedagogista työtettä.

Taustalta löytyy Sosped-säätiön pitkä kokemus Mieleöntä valoa -mediatoiminnasta, jossa luovat ja toiminnalliset työtavat ovat auttaneet osallistujia löytämään omia vahvuuksiaan ja vahvistaneet yhteisöllisyyttä. Hankkeen työpajamallit ja itseopiskeltava verkkokurssi noudattavat Opetus- ja kulttuuriministeriön medialukutaitostrategiaa sekä KAVI:n linjauksia yhdenvertaisten mediataitojen edistämisestä.

2. Nuorten aikuisten osallisuuden kokemuksen vahvistaminen Osallisix-ryhmätoiminnassa

Vetäjät: Erja Anttonen, Nina-Elise Koivumäki ja Havu Pärnänen, Humanistinen ammattikorkeakoulu

Millaisin yhteistyön muodoin voidaan tarttua paikallisella tasolla nuorten aikuisten yksinäisyyteen? Miten nuoria aikuisia voidaan tukea toteuttamaan ideoitaan tai vaikuttamaan yhteisönsä hyvinvointiin? Miten huolehditaan siitä, että hankkeen tai ryhmän jälkeen nuori ei jää yksin? Yhdessä osallisiksi – Mieliteko 2.0 -hankkeen Osallisix-toiminnassa kehitetään ratkaisuja nuorten aikuisten hyvän elämän tueksi.

Nuorten aikuisten osallisuuden ja toimijuuden tukeminen ovat yhteydessä sosiaaliseen kestävyys ja siten kohtuullisen hyvään elämään. Yksinäisyys haastaa kohtuullisen hyvän elämän toteutumista merkittävästi. Tervetuloa kuulemaan ja pohtimaan, miten nuorten aikuisten yksinäisyyttä voidaan vähentää ryhmämuotoisella toiminnalla.

Työpajassa tarkastellaan nuorten aikuisten osallisuuden kokemuksen vahvistamista käytännön menetelmin.

Työpajan ensimmäisessä vaiheessa tarkastellaan, miten tavoittaa kohderyhmään kuuluvia nuoria aikuisia ja sitä, millaista monialaista yhteistyötä tavoittaminen myös edellyttää. Toisessa vaiheessa jaetaan esimerkkejä siitä, miten tartumme nuorten aikuisten ideoihin ja syötteisiin ja miten tuemme nuorten aikuisten toimijuutta. Kolmannessa vaiheessa tarkastellaan ryhmätoiminnan lopettamisen vaihetta ja sitä, millaisin toimin nuori aikuinen on voinut kiinnittyä itselleen tärkeään ryhmään ja jatkaa eteenpäin. Kytkemme konkreettiset teot osallisuusteemaan ja rakennamme ryhmän kaaren.

Nuorten toimintakykyä ja osallisuutta edistävää Osallisix-ryhmätoimintaa järjestetään osana Yhdessä osallisiksi – Mieliteko 2.0 -ryhmähanketta. Ryhmähankkeen tavoitteena on edistää pohjoissavolaisten mielen hyvinvointia, vähentää yksinäisyyttä ja ehkäistä eriarvoistumista. Ryhmähanke toteutuu vuosina 2023–2027 Pohjois-Savossa ja se on EU:n osarahoittamaa.

3. Eletty elämä ja toiveikas tulevaisuus – käytännön työpaja ikäkokemuksen dialogiselle kohtaamiselle

Vetäjät: Suvi Fried ja Liisa Söderlund, Vanhustyön keskusliitto

Pitkäikäisyys, ikääntyminen ja vanhuus ovat saaneet julkisessa keskustelussa jopa kohtuuttomia sävyjä. Yhtäältä näyttää siltä, että pitkäikäisyyden kanssa kamppaillaan luonnollisten vanhenemisen prosessien vastaisesti. Toisaalta vaikuttaa siltä, että hyvin vanhojen elämään liittyy epätoivoa ja kurjuutta, jonka olemassaoloa on nykyaikana vaikea ymmärtää. Tässä työpajassa kokeillaan mahdollisuutta lähestyä kunkin osallistujan ikäkokemusta luonnollisena kehitysprosessina, joka johtaa kohti kypsyyttä ja viisautta. Kun elämän aikana koetut tapahtumat ja nykytilanne asettuvat kasvatukselliseen suhteeseen, voi ihminen rakentaa entistä viisaammin tulevaisuuttaan.

Tarjoamme osallistujille mahdollisuuden tutustua kokemuksellisesti vanhenemisen maisemiin, jotka kumpuavat eletyn elämän kohtuullistamisesta sekä menneisyyden ja nykyhetken uudelleenmäärittelyistä niin, että jokainen voi nähdä tulevaisuutensa toiveikkaampana.

Tien viittoina työpajassa toimivat Lars Tornstamin gerotranssendenssiteoria, Paulo Freiren ajatukset dialogisesta praksiksesta ja ihmisestä itsensä ylittävänä olentona sekä sosiaalipedagogiikan keskeiset periaatteet. Nämä tietoperustat johdattelevat osallistujia työpajan kysymyksiin, oman viisautensa tunnistamiseen ja dialogiseen kohtaamiseen eri ikäisten osallistujien kesken.

Työpajan kokemukselliseen osioon siirrytään ”Minä olen puu” -tietoisuusharjoituksen kautta, jossa jokainen osallistuja tunnistaa oman kertyneen elämäkokemuksensa ja nykyhetkensä. Yhteiseen keskusteluun siirrytään Tornstamin gerotranssendenssi-teoriassa käytettyjen kolmen haastattelukysymyksen avulla, joissa suunnataan huomio omaan suhteeseen maailmaan, itseen ja toisiin ihmisiin. Kokemusta elävöitetään Freiren pedagogisten näkemysten keinoin, ja keskusteluun osallistuvat Joensuussa toimivan ARVI-hankkeen ikääntymisen kokemusasiantuntijat, Vertais-Velmut.

Työpajan päätteeksi luodaan yhteinen käsitys kohtuullisesta ja hyvästä elämästä suhteessa jaettuun vanhenemisen kokemukseen. Riippumatta iästä, on ihmisillä vanhuuteen liittyviä havaintoja, odotuksia, toiveita ja pelkoja, jotka voivat liittyä omaan tai läheisten elämäkokemukseen. Tämän työpajan tavoitteena on tuottaa turvallinen tila, jossa voi kokea, tuntea ja jakaa dialogissa omaan ikään sekä vanhuuteen liittyviä ajatuksia ja näkemyksiä sekä oppia yhdessä toisten kanssa.

Työpaja toteutetaan yhteistyönä, osana Ikävoimaa-ohjelmaa (STM 2025-2027). Ikävoimaa-ohjelman hankkeissa tuetaan haavoittuvien ikääntyvien osallisuutta kuormittavissa elämän muutostilanteissa. Työpajaa fasilitoivat taiteen tohtori, geronomi Liisa Söderlund ja sosiaaligerontologi Suvi Fried.

4. Keholliset kokemukset ekososiaalisena muutosvoimana

Vetäjä: Eeva-Mari Miettinen, TAMK, Traumainformoitu työote (ESR+)

Viime vuosina Suomessa on vahvistunut keskustelu traumainformoidun työotteen ympärillä. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta olennaista on ymmärtää traumainformoitu työote kriittiseksi lähestymistavaksi, jossa keskeistä on systeemisyyttä. Traumainformoitu työote (ESR+) -hankkeessa hahmotellaan traumainformoidun työotteen ekososiaalista viitekehystä, kurkottaen kohti traumatransformatiivisuutta.

Traumainformoidun työotteen ekososiaalisessa mallissa tunnistetaan sosiaalisten ja ekologisten sekä paikallisten ja globaalien ongelmien yhteenkietoutuneisuutta ja etsitään ratkaisuja kestävämpään elämäntapaan ja palvelujärjestelmään. Kyseenalaistamme dualismia, ja tässä työpajassa haastamme erityisesti mieli – keho ja järki – tunteet - dikotomioita. Kehollisesta erillisyydestä ja yhteydettömyydestä pyritään keholliseen yhteyteen maailman kanssa.

Trauman ytimessä on erillisyyttä itsestämme ja muista. Traumaattisten tapahtumien seurauksena yhteys kehon ja tunteiden väliltä katkeaa, kyky olla tässä hetkessä heikkenee ja näkemys itsestä, toisista ja maailmasta muuttuu negatiiviseksi (Maté & Maté 2022). Vieraantuneisuus omasta aistien välittämästä kekokemuksesta lisää vieraantuneisuutta myös luonnosta ja ympäristöstämme (Pulkki ym. 2016).

Traumatransformatiivisen toiminnan toteutuminen edellyttää transformatiivista oppimisprosessia ja ymmärryksen muutosprosesseja. Työotteen omaksumisessa korostetaan kokonaisvaltaista oppimista, ja oppimiskokemuksiin tuodaan mukaan tunteet, intuitio ja kehollisuus sekä suhteet muihin oppijoihin.

Työpajassa tarkastellaan kehotietoisuutta, kokemuksellisuutta ja elämyksellisyyttä muutosvoimina ponnistaen liikkeelle aisteista. Aistien avulla on mahdollisia päästä turvalliseen yhteyteen itsen ja ulkomaailman kanssa. Aistien avulla voidaan ruokkia esim. uteliaisuutta, motivaatiota, leikkisyyttä, ja innostuneisuutta.

Työpajan keskiössä on turvan kokemuksen tarkastelu. Kehollisuudella, erityisesti tuntoaistilla on merkittävä vaikutus turvan tunteen ja sen kehittymisen taustalla (mm. Ayres 2018). Keholliseen turvaan liittyvistä tiloista käsin mahdollistuu luonnollisten korjaavien kokemusten tarjoaminen toisillemme: eettisyys, ekologisuus, yhteistoiminnallisuus, luovuus ja ongelmanratkaisu (Kuvajainen & Sarvela 2021).

5. Pienryhmäohjaus – toimijuutta, osallisuutta ja hyvän elämän rakentumista tukemassa

Vetäjät: Päivi Rosenius ja Sirja Möttönen, Itä-Suomen yliopisto

Strukturoitu pienryhmäohjaus asemoituu ohjauksen kentällä yksilöohjauksen rinnalla omaleimaisena pedagogisena työmuotona, jolla on oma erityinen luonteensa ja käyttötarkoituksensa (Borgen & Amundson, 1989). Se sijoittuu yksilö- ja ryhmäohjauksen väliin yhdistäen yksilöllisen tuen ja ryhmän vuorovaikutuksen edut. Siinä missä yksilöohjaus on usein intensiivistä ja henkilökohtaista, pienryhmäohjauksessa korostuvat osallistujien aktiivinen toimijuus, vertaistuki ja yhteisöllinen oppiminen.

Työmenetelmänä pienryhmäohjaus pohjautuu kokemukselliseen oppimiseen, jossa huomioidaan samanaikaisesti yksilön ja ryhmän tarpeet. Keskeisenä lähtökohtana on ohjauksesta ryhmässä ja ryhmän avulla (Vanhalakka-Ruoho & Ruponen, 2013; Koivuluhta & Puhakka, 2015). Menetelmä vahvistaa osallisuuden, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja vastuullisuuden kokemuksia sekä tukee osallistujien mahdollisuuksia pohtia itselle merkityksellisiä teemoja turvallisessa oppimisympäristössä. Pienryhmässä voi syntyä luottamuksellinen tila yhteiselle reflektoinnille ja ”hyvän elämän” lähtökohtien tarkastelulle vertaisten kanssa: yksilö ei elä tyhjiössä, vaan tarvitsee toisia tullakseen minuksi ja meiksi.

Strukturoidun pienryhmäohjauksen käytännön toteutus rakentuu ryhmän tavoitteisiin sovitetuista toiminnallisista harjoituksista ja työskentelystä. Ryhmätoiminnan alkuvaiheessa painottuvat ryhmädynamiikan ja vertaisuuden rakentuminen, yhteisten tavoitteiden kirkastaminen sekä turvallisen tilan luominen. Työskentelyn edetessä osallistujien rooli vahvistuu ja ohjaajan rooli vähenee. Vertaistuki ja ryhmän ainutlaatuinen dynamiikka mahdollistavat parhaimmillaan muutoksen osallistujien yksilöllisessä ja yhteisöllisessä toiminnassa.

Työmenetelmänä pienryhmäohjaus soveltuu erilaisiin koulutusorganisaatioiden ja työelämäohjauksen tilanteisiin. Esittelemme osallistavassa käytännöllisessä työpajassa osallistavan simulaation, joka tekee näkyväksi roolien merkityksen ryhmädynamiikan rakentumisessa. Simulaatio tarjoaa mahdollisuuden kokemukselliseen oppimiseen, miten eri roolit vaikuttavat yksilön toimijuuden, vastuullisuuden ja osallisuuden rakentumiseen pienryhmässä.

Lähteet:

Borgen, W. A. 1995. A model for group employment counseling. U.S. Department of Education, Office of Educational Research and Improvement. Contact No. RR93002004

Koivuluhta, M. & Puhakka, H. 2015. Ryhmäohjaus opiskelijoiden toimijuuden edellytysten kehittäjänä. Teoksessa: Toimijuus, ohjaus ja elämäntutkimus. Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology 11.

Vanhalakka-Ruoho, M., & Ruponen, R. 2013. Ryhmäohjaus työtoimijuuden tukena? Tapaustutkimus IT-alalta. Työelämän tutkimus. Vol 11 Nro 1 (2013).

6. Planetaarinen sosiaalipedagogiikka käytännön opetustyössä

Vetäjä: Silja Holma, Itä-Suomen yliopisto

Planetaariseen sosiaalipedagogiikkaan johdattelevassa käytännön työpajassa tutustutaan kohtuullisuuden ja hyvän elämän kysymyksiin osana oppimista ja opetusta. Työpajaan osallistuminen tukee opetus- ja ohjaustyössä toimivien omaa planetaarista toimijuutta ja avaa keinoja rakentaa kohtuullista ja kestäväää elämää edistäviä oppimisympäristöjä.

Työpaja perustuu loppuvuodesta 2025 julkaistun Planetaarisen opettajuuden ja oppimisen työkirjan sisältöihin. Työkirja kokoaa yhteen planetaarisen sosiaalipedagogiikan teoriaa, transformatiivisen oppimisen periaatteita sekä opetus- ja ohjaustyössä toimivien kokemuksia niiden soveltamisesta erilaisissa oppimisen konteksteissa. Työkirjan harjoitteiden avulla vahvistetaan moninaisia yhteyksiä itseen, toisiin ja ympäröivään todellisuuteen.

Työpaja alkaa ohjatulla harjoituksella, joka auttaa ryhmää laskeutumaan yhteiseen tilaan ja keholliseen läsnäoloon. Ohjatun harjoituksen jälkeen osallistujat tutustuvat työkirjan keskeisiin sisältöihin sekä niiden taustalla vaikuttavaan planetaarisen sosiaalipedagogiikan ajatteluun. Työpajan lopuksi käydään ohjattu dialogi, jossa reflektoidaan työkirjan harjoitteiden soveltuvuutta omaan opetukseen ja aikuisopetuksen konteksteihin.

Loppudialogi tallennetaan tutkimustarkoituksiin, ja työpajaan osallistuminen tulkitaan tietoiseksi suostumukseksi keskustelun tallentamiseen, sen luottamukselliseen käsittelyyn ja tutkimuskäyttöön. Tallenne litteroidaan ennen analysointia, ja hävitetään litteraation tarkistamisen jälkeen.

Työpajaan toivotetaan tervetulleiksi opetus- ja ohjaustyössä yhteiskunnan eri sektoreilla toimivat ja siitä kiinnostuneet. Osallistujia pyydetään tutustumaan Planetaarisen opettajuuden ja oppimisen työkirjaan ennakoon ja ottamaan työpajaan mukaan tietokone, jonka avulla materiaaliin perehtyminen on sujuvaa.

- Planetaarinen opettajuus ja oppiminen: työkirja kestävän tulevaisuuden rakentajille <https://erepo.uef.fi/items/2ad6d201-2470-49de-bf94-87d6454a8de7>

7. Tutkiva ote keholisuuteen: Kehotarina tutkimusmenetelmänä

Vetäjä: Tiina Sotkasiira, Itä-Suomen yliopisto

Tutkijalle oma ruumis voi tuntua voitettavalta esteeltä. Ruumis voi olla väsynyt, kivulias tai liian jännittynyt tärkeissä hetkissä. Toisaalta keholinen/ruumiillinen tieto voidaan kokea voimavaraksi. Huomion kiinnittäminen ei-kielelliseen, eri aistikanavien tuottamiin aistimuksiin, havaintoihin ja tuntemuksiin sekä niiden muistoihin ja jälkiin tuottaa kokonaisvaltaisempaa (tai ainakin erilaista) ymmärrystä monenlaisista tutkimuskohteista. Esimerkiksi valtasuhteet ja hierarkiat voidaan tuntea myös tilanteissa, joissa niitä on vaikea nimetä tai pukea tarinan muotoon.

Laura L. Ellingsonin mukaan keholinen tieto on aistein havaittavaa. Se korostaa hajua, kosketusta ja makua yhtä lailla kuin yleisemmin huomioituja näkö- ja kuuloaistia. Keholliseen kokemukseen perustuva tieto sisältää epävarmuutta, moniselitteisyyttä ja sotkuisuutta. Se ei ole steriiliä eikä se taivu helposti mitattavaan muotoon. Tutkijoille ei useinkaan opeteta, miten keholiseen tietoon voisi päästä käsiksi tai miten siihen ylipäätään tulisi suhtautua.

Tässä työpajassa kuulet aluksi lyhyen esityksen keholisesta tiedosta ja sen hyödyntämisestä laadullisessa tutkimuksessa. Tämän jälkeen lähdemme ohjatusti kokeilemaan sovellusta Rae Johnsonin työryhmineen kehittämästä kehotarina-menetelmästä. Kerromme toisillemme tarinoita työpajan aiheesta ja kuuntelemme niitä kiinnittäen tietoista huomiota siihen, millaisia tuntemuksia, tunteita ja ajatuksia tarinoiden jakaminen herättää. Kokeilemme myös, miltä tuntuu tulkita kokemusta ei-kielellisesti.

Työpajaan osallistuminen ei edellytä aiempaa kokemusta keholisista menetelmistä. Sen anti on sovellettavissa eri aloilla työskentelyyn eli sinun ei tarvitse olla tutkija osallistuaksesi. Kiinnostus keholista työskentelyä kohtaan riittää. Työskentely perustuu vapaaehtoisuuteen eli voit osallistua haluamallasi tavalla. Noudatamme turvallisemman tilan periaatteita. Lähtökohtana on, että keho on aina mukana, kun tutkimusta tehdään, sillä kaikki kokemamme, havaitsemamme ja ajattelemamme on sidoksissa keholisuuden antamiin mahdollisuuksiin.

Olet lämpimästi tervetullut pohtimaan yhdessä, millaista olisi tutkimus, jossa tämä valtava ruumiillinen materiaalivaranto otettaisiin huomion ja analyysin kohteeksi. Entä miten tämä tapahtuisi keholisen tiedon omilla ehdoilla? Voiko tiedettä olla ilman sen kielellistä ilmaisua?

Mahdollista etukäteisluettavaa:

Ellingson, L. L. (2017). *Embodiment in qualitative research*. Routledge.

Johnson, R. (2018). *Embodied social justice*. Routledge.

8. Punaisten vankileiriltä kansalaiseksi – Isoisäni Eino Santalan tarina niin kuin se suvussa kerrotaan

Vetäjä: Juha Santala, TAMK

Työpajan lähtökohtana on kertomus sisällissodassa vankileiriltä paenneen nuoren pispalalaisen kansalaisluottamuksensa menettäneen miehen elämästä valkoisessa Suomessa. Se on kertomus sorrosta, fasismista ja suomalaisen yhteiskunnan kehittymisestä demokraattisemmaksi. Esityksessä pohdin hyvän elämän edellytyksiä poliittisesta sorrosta ja elinolosuhteiden niukkuudesta huolimatta. En ole historioitsija ja tapahtumien tulkinnat perustuvat sukuni työväenluokkaiseen tarinaperinteeseen.

Sisällissodan systemaattinen oikeuksien, arvokkuuden ja perusselviytymiskeinojen riistäminen aiheutti merkittäviä ylisukupolvisia mielenterveysongelmia, joiden ratkaiseminen edellytti kollektiivisia ja pitkäaikaisia ratkaisuja. Terapian sijasta ihmiset ratkaisivat ongelmiaan sosiaalipedagogisin keinoin.

Sisällissodan sorrettujen tarpeet eivät rajoittuneet psykologiaan, vaan ne juontavat juurensa poliittiseen ja sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Kyse on identiteetistä, sen heikentämisestä ja vahvistamisesta. Vaikka terapia voi auttaa lievittämään kärsimystä, se ei riitä, jos ja kun psykologinen kärsimys on syvästi rakenteellista. Jos keskitymme pelkästään yksilön mielenterveyteen, on riskinä unohtaa sosiaalisten ongelmien ja eriarvoisuuden vaikutukset ihmisten identiteettiin.

Sisällissodan jälkeisessä ajassa kyse oli ihmisyyden, kauneuden ja toimijuuden palauttamisesta maailmassa, joka järjestelmällisesti kielsi sorretuilta turvallisuuden ja kansalaisoikeudet. Sisällissota opetti muitakin selviytymiskeinoja kuin terapiaa. Se opetti kollektiivista toimintaa oman identiteetin vahvistamiseksi tavoilla, joista voisimme ottaa opiksi nykyäänkin.

Esityksen jälkeen pohdimme pienryhmissä sisällissodan opettamia sosiaalipedagogisia ratkaisuja aikamme mielenterveysongelmiin ja traumatyöhön. Pienryhmätyöskentely puretaan dialogirinki-menetelmällä.

Meidän auttajien on kysyttävä itseltämme: Mitä tuki todella tarkoittaa? Olemmeko valmiita kohtaamaan järjestelmät, jotka aiheuttavat kärsimystä – emmekä vain hoitamaan sen oireita? Olemmeko valmiita tarjoamaan enemmän kuin sanoja, enemmän kuin terapiaa? Parantuminen ei ala pelkästään terapiasta, vaan ihmisyydestä.

Tutkimustyöryhmät

TORSTAI 12.3. KLO 16.15–18.15

Työryhmä 1: Kestävä osallisuus ja toimijuus

pj Sanna Ryynänen

Veera Korhonen: Planetaarinen osallisuus: Osana elämän verkkoa

Paula Ahola: Ilmastokriisin nuoret, historiallinen tehtävä ja toimijuus

Silja Holma: Aikuisten kokemuksia planetaarisesta kuulumisesta mindfulness-pohjustetuissa dialogeissa

Työryhmä 2: Kokemuksia kodista, kuulumisesta ja palveluista

pj Saija Salonen

Katariina Kotila: Nuorten aikuisten affektiiviset kodin tekemisen käytännöt lapsuudenkodista muuton jälkeen

Anna-Maija Niemi: Kuulumisen tunnun muotoutuminen osana nuorten miesten elämäntulkua ja sen eri alueita

Hannu Seppänen & Tuire Aikio: Työllistämistä edistävien palvelujen käyttäjien ohjauskokemuksia ja kehittämistarpeita

Työryhmä 3: Hyvä elämä, kohtuus ja kohtuullisuus

pj Anne Airaksinen

Teija Makkonen: Kohti kohtuullisia tulevaisuuksia: iäkkäiden näkemykset kulttuurisessa kestävyysmurroksessa

Hilma Möttönen: Kohtuus ja vastuullisuus naisten kokemuksissa rahasta ja vaurastumisesta

Erja Laakkonen: Irtiottojutut hyvän elämän etsinnän kuvauksina

Työryhmä 4: Nuoret reunalla – kokemuksia, katveita ja tukemisen haasteita

pj Anna-Kaisa Peruskivi

Aunimarjut Kari: Nuoret ulkopuolisuuden kokemusten rajapinnoilla: systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Anna-Kaisa Peruskivi: Nuoret koulutuksen reunalla: psyykkisesti oireilevien opiskelijoiden tuen katveet koulutusjärjestelmässä

Annika Hokkanen: Haasteita, katkoksia ja putoamisia: Koulu- ja opiskelupolut rikoksia tehneiden nuorten tarinoissa

Työryhmä 1: Kestävä osallisuus ja toimijuus

Planetaarinen osallisuus: Osana elämän verkkoa

Veera Korhonen, Itä-Suomen yliopisto

Esitykseni perustuu tekeillä olevaan, planetaarista osallisuutta käsittelevään väitöskirjaani. Testaan ja jatkokehitän Salosen, Isolan, Jakosen ja Fosterin (2024) muotoilemaa planetaarisen osallisuuden indikaattoria pyrkien samalla vahvistamaan teoreettista ymmärrystä aiheesta. Planetaarinen osallisuus kuvaa planetaarisen kansalaisuuden realisoitumista etenkin kokemuksellisella tasolla. Olemme monin tavoin liittyneitä ihmiskunnan, muiden elollisten ja maapallon ekosysteemien verkkoon. Planetaarinen osallisuus laajentaa kuulumisen piirin ihmisyyhteisöistä koko luontoon ja tekee näkyväksi ihmisen ja luonnon tiiviin yhteenkietoutuneisuuden sekä yksilön valintojen tilallisesti, ajallisesti ja eettisesti kauaskantoiset vaikutukset.

Tutkimusta motivoi oletus siitä, että ihmisillä on tapana pitää huolta niistä, joiden koetaan kuuluvan ""meihin"". Tällöin planetaarisen osallisuuden kokemus saattaa edistää sitoutumista yhteiseen planetaariseen hyvään. Yhteenkuuluvuuden ja vaikutusmahdollisuutensa tunnistavat planetaariset kansalaiset ovat tärkeä kollektiivinen voima kestävän ja kukoistavan tulevaisuuden luomiseksi. Lisäksi planetaariset osallisuuden kokemukset saattavat vahvistaa yksilöiden eudaimonista hyvinvointia. Eudaimoninen hyvinvointi on aineetonta hyvää; hyvin elettyä elämää, joka ei jatkuvan elintason nostamisen tavoin vaadi planeetan materiaalisen kantokyvyn ylittämistä. Eudaimonisen hyvinvoinnin teema näkyy etenkin väitöskirjani toisessa osatutkimuksessa, jossa tarkastelen planetaaristen osallisuuden kokemusten yhteyttä merkityksellisyiden kokemuksiin ja elämäntyytyväisyyteen.

Väitöskirjani on sosiaalipedagogiikan kentällä menetelmällisesti poikkeuksellinen, sillä hyödynnän edistyneitä tilastollisia menetelmiä indikaattorin kehittämisessä ja sen yhteyksien tarkastelussa. Menetelmävalinnat voivat lisätä planetaarisen sosiaalipedagogiikan tieteidenvälistä kiinnostavuutta, mutta samalla läsnä on vaikeasti mitattavien ilmiöiden mittaamisen (ihana) vaikeus.

Alustavat empiiriset tulokset ovat osoittaneet tarvetta pohtia tarkemmin planetaarisen osallisuuden luonnetta, ulottuvuuksia ja merkityksiä. Tällä hetkellä erityisen kiinnostavia kysymyksiä ovat esimerkiksi: Mitä planetaarinen huolenpito on, ja millaisia mielikuvia huolenpito-sana herättää planetaarisessa kontekstissa? Voiko planetaarinen osallisuus olla olemassa ilman planetaarisia arvoja ja huolenpitoa? Miten ymmärtää omaehtoinen planetaarinen osattomuus – tietoisuus ilman osallistumista? Mitä yhteistä tai eroa planetaarisella ja yhteiskunnallisella osallisuudella on?

Kutsun osallistujat pohtimaan muun muassa näitä kysymyksiä kanssani.

Lähteet: Salonen, A. O., Isola, A.-M., Jakonen, J., & Foster, R. (2024). Who and what belongs to us? Towards a comprehensive concept of inclusion and planetary citizenship. *International Journal of Social Pedagogy*, 13(1).

Ilmastokriisin nuoret, historiallinen tehtävä ja toimijuus

Paula Ahola, Helsingin yliopisto

“Each generation must discover its mission, fulfil it or betray it, in relative opacity.” —
Frantz Fanon, *The Wretched of the Earth*

Esitys perustuu tekeillä olevaan väitöskirja-artikkeliin, joka keskittyy nykyisen ilmastoliikkeen nuoriin historiallisen tehtävän ja toimijuuden kudelmissa. Nuoret sukupolvet kasvavat kiihtyvän ilmastokriisin tuottamien haasteiden maailmaan ja maailmassa, joutuen kohtaamaan ”lopun maailmalle sellaisena kuin sen tunnemme” hyvin varhaisella iällä. Tutkimuksessa nuorten suhde ilmastokriisiin aikaan luo erityistä tietoa ja toimijuutta, kuten Simon Boxleykin (2022) sanoittaa: “[N]uoret ihmiset tietävät, todella tietävät, mitä he kohtaavat maailmassa, joka etenee kohti tilannetta, josta ei ole heidän elinaikanaan kuviteltavissa olevaa poistumistietä [...] ja heidän on päätettävä: Jatkaa elämistä niin kuin kaikki jatkuisi entisellään; vetäytyä, luopua, ehkä muodostaa luopumisen yhteisöjä; tai toimia.”

Tutkimusartikkelin huomio on ilmastoliikkeen nuorissa, joiden tarttuessa toimeen ilmastokriisistä muotoutuu historiallinen tehtävä, kenties eräänlainen moraalinen imperatiivikin – ”pakko toimia” – ja toiminnan kautta puolestaan rakentuu historiallista toimijuutta. Artikkelin tuo yhteen teoreettisia tarkasteluja toimijuudesta sekä empiirisiä havaintoja toimijuuden muodostumisesta suomalaisten ilmastoliikkeeseen osallistuneiden nuorten keskuudessa, pyrkimyksenään keskustella seuraavien kysymysten kanssa: Mikä tekee nuoresta sukupolvesta erityisen suhteessa ilmastokriisiin? Kuinka ilmastoliikkeen nuoret ovat ainutlaatuisia historiallisia toimijoita kohdatessaan ilmastokriisin ja sitoutuessaan toimimaan tämän historiallisen tehtävän puolesta?

Aikuisten kokemuksia planetaarisesta kuulumisesta mindfulness-pohjustetuissa dialogeissa

Silja Holma, Itä-Suomen yliopisto

Tämä tutkimus tarkastelee aikuisten käsityksiä planetaarisesta kuulumisesta Suomessa sekä sitä, miten he kuvaavat ihmisen ja muun luonnon yhteenkietoutumista osana omaa arjen kokemustaan. Teoreettinen viitekehys yhdistää systeemiajattelua, planetaarisen sosiaalipedagogiikan ja ekososiaalisiaation teorioita sekä huomioi aiemman mindfulness-tutkimuksen. Tutkimuksen aineisto koostui kuudesta dialogista, joihin osallistui yhteensä 51 aikuista Kuopiossa, Helsingissä ja Turussa. Dialogit pohjustettiin ohjatulla kävely-mindfulness-harjoitteella. Aineisto analysoitiin temaattisen sisällönanalyysin avulla.

Löydösten mukaan osallistujat hahmottivat ihmisen ja muun luonnon yhteenkuuluvuuden moniulotteisena, kokonaisvaltaisena ja keskinäisriippuvaisena. Planetaarinen kuuluminen kuvattiin kokemuksena, joka rakentuu elämänmittaisen ekososiaalisiaation myötä. Samalla osallistujat toivat esiin kiireisen elämäntavan, rakennetun ympäristön ja elävästä luonnosta etäällä elämiseen liittyvät vieraannuttavat vaikutukset. Lisäksi he kuvasivat systeemisiä valtasuhteita, jotka muovaavat käsityksiä muuhun luontoon kuulumisesta ja ihmisen roolista näissä suhteissa.

Tutkimus korostaa elinikäisen ekososiaalisiaation merkitystä osana sosiaalipedagogisia käytäntöjä, sekä tarvetta tukea ihmisen kuulumisen kokemusta suhteessa muuhun luontoon – kokonaisuutta vahvistavana, vieraantuneena tai häiriötä tuottavana. Löydökset osoittavat myös tarpeen tarkastella kriittisesti kaupunkiympäristöjen rakenteita sekä niiden vaikutuksia planetaarisen kuulumisen kokemuksiin.

Lähde: Holma, S., Vainio, A. & Salonen, A.O. (in Print). Perceptions of planetary belonging: Evidence from adult mindfulness-enhanced dialogues in Finland. *International Journal of Social Pedagogy* 15(1)

Työryhmä 2: Kokemuksia kodista, kuulumisesta ja palveluista

Nuorten aikuisten affektiiviset kodin tekemisen käytännöt lapsuudenkodista muuton jälkeen

Katariina Kotila, Itä-Suomen yliopisto

Kodilla on keskeinen rooli arjessa mutta myös erilaisissa elämän muutoksissa ja käsityksessä elämäntilanteesta. Tutkin kulttuurimaantieteen väitöskirjassani nuorten aikuisten koteja erilaisissa elämäntilanteissa – muun muassa lapsuudenkodista pois muuttaessa. Suomessa nuoret aikuiset muuttavat omilleen eurooppalaisittain varhain, ja itsenäisesti asuminen yhdistetään vahvasti itsenäistymiseen ja aikuistumiseen. Omilleen muuttamisen prosessista voi kuitenkin olla hyvin erilaisia kokemuksia.

Tutkimuksessani tarkastelen sitä, miten nuoret aikuiset muovaavat kotiin liittyviä tunteita ja merkityksiä arkisilla käytännöillä muutettuaan ensimmäistä kertaa omilleen. Aineistona on kahdenkymmenen vuoden 18–23-vuotiaan nuoren aikuisen videopäiväkirjat tai kirjoitetut päiväkirjat kodin arjesta. Lisäksi haastattelin lähes kaikkia osallistujia. Tutkimuksessani osoitan, miten nuoret aikuiset rakentavat kodin tuntua affektiivisilla kodin tekemisen käytännöillä. Ensinnäkin he sisustavat kotia, tuovat sinne tarpeellisia ja merkityksellisiä tavaroita ja järjestelivät kodin materiaa niin, että koti aineellisena paikkana kuvastaa heitä ja heidän käsityksiään kodista ja tuntuu näin ollen omalta paikalta. Toisekseen he rentoutuvat ja pyrkivät rentoutumaan kotona esimerkiksi katsomalla tv-sarjoja ja ”vain olemalla”, muokkaavat kodin aineellisuutta niin, että rentoutuminen on mahdollista, ja näin ilmentävät ja uusintavat kokemusta kodista paikkana, jossa saa olla rauhassa ja turvassa. Kolmanneksi he huolehtivat vastuullaan olevista kotitöistä, pyrkivät tekemään niitä omasta mielestään sopivalla rytmillä, käyttävät olemassa olevia taitojaan ja opettelevat tarvittaessa uusia.

Nuorten aikuisten ensimmäiset omat kodit voivat vaikuttaa väliaikaisilta, mutta väliaikaisinkin niillä ja niihin kytkeytyvillä käytännöillä ja tunteilla on suuri rooli nuorten arjessa ja aikuistumisen elämänvaiheessa. Arkisilla kodin tekemisen käytännöillä nuoret aikuiset kiinnittävät kotiin positiivisia tunteita, selviävät hankalien tunteiden kuten yksinäisyyden kanssa ja muovaavat sekä kodin tuntua omana paikkana että käsitystä itsestään itsenäiseen asumiseen kykenevinä aikuisina.

Kuulumisen tunnun muotoutuminen osana nuorten miesten elämänkulkua ja sen eri alueita

Anna-Maija Niemi, Itä-Suomen yliopisto

Esitelmäni pohjautuu artikkelikäsitteilyyn, jossa tarkastelen kuulumisen tunnun muotoutumista viiden pääkaupunkiseutulaisten, erityisopetustaustaisen nuoren miehen elämäntilanteesta, etnografialle pohjautuvaa haastattelukerrontaa analysoiden. Huomioni on kuulumista tuottavissa ja sitä haastavissa sosiaalisissa suhteissa, paikoissa ja ajankohdassa. Analysoin lisäksi sosiaalisia eroja ja kuulumista ympäröiviä ilmapiirejä, ja sitä, kuinka nämä nivoutuvat kuulumisen ja sitä haastavan ulossulkemisen prosesseihin.

Esitän, että keskeinen kuulumisen tunnetta vahvistava elementti nuorten miesten elämäntilanteessa on sosiaalisissa suhteissa, paikoissa ja ajassa muotoutuva yhteenkuuluvuuden tunne ja kokemus omana itsenään hyväksytyksi tulemisesta. Tällöin se, millaisia ilmapiirejä erilaisissa paikoissa ja kohtaamisissa muotoutuu, on merkityksellistä sosiaalisten suhteiden ja niissä muotoutuvan kuulumisen tunnun kannalta. Samanaikaisesti risteävät eron ulottuvuudet näyttävät rajaavan nuorten miesten kuulumista vertaissuhteissa sekä koulu- ja asuinympäristöissä.

Pohdin esitelmässäni myös pitkäaikaistutkimuksen mahdollisuuksia tavoittaa muutosta haastateltavien tavoissa kertoa omasta elämästään. Siinä missä nuoret miehet ensimmäisissä haastatteluissaan kiinnittyivät kerronnallaan vahvemmin itsehallinnan ja yksilöllisyyden diskursseihin, myöhemmissä haastatteluissaan he kiinnittyivät myös sosiaalisiin, rakenteellisiin ja eroja tunnistaviin keskusteluihin ja painottavat sosiaalisen vastavuoroisuuden merkitystä elämäntilanteessaan."

Työllistämistä edistävien palvelujen käyttäjien ohjauskokemuksia ja kehittämistarpeita

Hannu Seppänen, Hämeen ammattikorkeakoulu HAMK / Ammatillinen opettajakorkeakoulu & Tuire Aikio, Keuda

Pedaverkot-hankkeessa tehdyn alkukartoituksen pohjalla tarkastellaan heikommassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden kokemuksia ohjauspalveluista Kanta-Hämeessä ja Uudellamaalla. Tutkimusaineisto koostuu narratiivisista teemahaastatteluista (n=11). Tulokset osoittavat, että yksilöllinen kohtaaminen, ohjauksen joustavuus ja ohjaajan pysyvyys ovat keskeisiä tekijöitä toimijuuden ja osallisuuden vahvistamisessa. Rakenteellisella tasolla korostuvat palveluiden saavutettavuus ja kesto sekä monialaisen yhteistyön merkitys. Esitelmässä tuodaan esille kehittämistarpeita erityisesti palvelujen sisällöllisen kohdentumisen, keston ja yrittäjyyteen liittyvän ohjauksen vahvistamiseksi. Kartoitus toteutettiin touko-kesäkuussa 2025.

Työryhmä 3: Hyvä elämä, kohtuus ja kohtuullisuus

Kohti kohtuullisia tulevaisuuksia: iäkkäiden näkemykset kulttuurisessa kestävyysmurroksessa

Teija Makkonen, Itä-Suomen yliopisto

Tekeillä oleva tutkimusartikkeli tarkastelee iäkkäiden ihmisten tulevaisuuskuvia kulttuurisen kestävyysmurroksen näkökulmasta. Murros kohti maapallon kantokyvyn rajoihin mahtuvaa yhteiskuntaa edellyttää kulttuurista muutosta, jossa kohtuullisuus ja sosioekologinen maailmankuva haastavat vallitsevia arvoja ja elämäntapoja. Tutkimusaineistona on 12 yksilöhaastattelua (65–82-vuotiaat), jotka on kerätty sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ryhmätoiminnasta syksyllä 2024. Aineisto analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä.

Analyysissa hahmottui neljä tulevaisuuskuvaa: 1) Mureneva turvaverkko ja hallitsematon muutos, 2) Eriarvoistuva arki ja kohtuuden katoaminen, 3) Toivon siemenet, sekä 4) Ristiriitaiset kokemukset uhkien ja mahdollisuuksien rajapinnassa. Näissä kuvissa kulttuurinen kestävyysmurros näyttäytyy sekä välttämättömänä että haasteellisena. Yhtäältä korostuu huoli hyvinvointivaltion rapautumisesta ja globaalista epävakaudesta, toisaalta nousee esiin kestävien arvojen, kuten säästäväisyyden ja vastavuoroisuuden, merkitys. Nämä tulevaisuuskuvat eivät ole vain passiivisia näkemyksiä, vaan ihmisten omaa tulevaisuustoimijuutta korostavia merkityksiä, tapoja hahmottaa ja vaikuttaa siihen, millaiseksi tulevaisuus voi muodostua.

Artikkeli tuo esiin, että tulevaisuuskuvat rakentuvat menneen, nykyisyyden ja tulevaisuuden ajallisesta ja kokemuksellisesta jatkumosta. Tämä näkökulma poikkeaa monista tulevaisuudentutkimuksen lähestymistavoista, joissa kuvat muodostetaan pääosin nykyhetken elementeistä ja historiallisista trendeistä. Tässä tutkimuksessa iäkkäiden ihmisten elämänkulku ja siihen liittyvät arvot luovat erityisen syvyyden tulevaisuuden hahmottamiseen.

Tutkimus osoittaa, että iäkkäät ihmiset eivät ole vain menneisyyden muistelijoina, vaan aktiivisia tulevaisuuden rakentajia. Heidän näkemyksensä voivat toimia kulttuurisina resursseina oikeudenmukaisessa ja ekologisesti kestävässä murroksessa. Artikkelin kytkee empiirisen analyysin kulttuurisen kestävyysmurroksen käsitteeseen ja pohtii, millaisia edellytyksiä ja esteitä iäkkäät tunnistavat siirtymässä kohti kohtuullisempaa ja sosioekologista elämäntapaa. Tulokset tarjoavat aineksia tulevaisuudentutkimukseen, ikäystävällisen ja kestävä yhteiskunnan kehittämiseen sekä ekososiaalisen sivistyksen edistämiseen.

Kohtuus ja vastuullisuus naisten kokemuksissa rahasta ja vaurastumisesta

Hilma Möttönen, Itä-Suomen yliopisto

Henkilökohtaisen talouden haltuun ottaminen ja vaurastumisen tavoittelu ovat teemoina valtavirtaistuneet niin mediassa ja populaarikulttuurissa kuin myös julkisessa keskustelussa. Viime vuosina on lisääntynyt erityisesti naisille suunnattu taloustieto ja rahapuhe, joka kannustaa naisia taloudellisen tiedon äärelle ja ottamaan raha-asiat haltuun. Talousongelmista ei haluta vain eroon (tai niitä vain ehkäistä), vaan tavoitteena on usein vaurastua tai jopa saavuttaa taloudellinen riippumattomuus.

Rahaosaamisen kerryttäminen ja vaurastumisen tavoittelemisen ottavat roolia myös kansalaistaitoina, joiden avulla oman ja läheisten tulevaisuutta voi turvata. Kun luottamus eläkejärjestelmään ja hyvinvointivaltion turvaverkkoihin rakoilee, tulevaisuuden turvaaminen näyttäytyy mahdollisena esimerkiksi sijoittamalla, säästämällä ja budjetoimalla.

Henkilökohtaiseen talouteen liittyvät keskustelut koskevat kuitenkin myös kohtuullisuutta ja vastuullisuutta erityisesti kuluttamisen kautta, mitä on myös tutkittu paljon aikaisemmassa tutkimuksessa. Kuluttaa toisaalta pitäisi, jotta kasvusta riippuvainen talousjärjestelmämme toimii, mutta lisääntynyt tietoisuus kestävyysasioista ja luonnonvarojen ylikulutuksesta on lisännyt myös kriittisempää suhtautumista kuluttamista kohtaan.

Tässä esityksessä pyrin tarkastelemaan, kuinka kohtuus ja vastuullisuus näkyvät naisten rahaa ja vaurastumista koskevassa puheessa. Puhetta ei ole tuotettu kestävyysteemat mielessä, vaan tarkoituksenani on selvittää sekundaarianalyysina haastatteluaineistosta, millaiseen rooliin kohtuus ja vastuullisuus asettuvat naisten kuvauksissa rahaa koskevista käytännöistään, ajatuksistaan ja tottumuksistaan. Esityksessäni esittelen vielä hahmotteluvaiheessa olevaa käsikirjoitusideaani ja alustavia havaintojani aineistosta. Esitykselläni pyrin vastaamaan muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Mistä näkökulmista käsin kohtuudesta ja vastuullisuudesta puhutaan aineistossa? Mahtuvatko vastuullisuus ja sijoittaminen samaan lauseeseen naisten kokemuksissa? Näyttäytyykö kohtuus arvona, jota voi soveltaa rahan käyttämiseen ja hallintaan tai vaikkapa vaurastumisen tavoitteluun?

Irtiottojutut hyvän elämän etsinnän kuvauksina

Erja Laakkonen Itä-Suomen yliopisto

Irtiottotarinat ovat suosittu lifestyle-journalismin juttuaihe. Irtiottojutuilla tarkoitan henkilöjuttuja, joissa kuvataan haastateltavan elämänmuutosta, esimerkiksi muuttoa syrjäiselle seudulle vaatimattomaan asumukseen. Juttuja julkaistaan paitsi naistenlehdissä myös yleisaikakauslehdissä sekä näiden sähköisissä kanavissa. Aihe on suosittu myös sosiaalisessa mediassa, ja eri mediat kietoutuvat toisiinsa: esimerkiksi toimittaja Aino Huilajan muuttoa pakettiautoon, van lifeä, on seurattu niin printtimediassa kuin sähköisen ja sosiaalisen median kanavissa sekä Yle 1 -kanavalla ja Yle Areenassa. Irtiottoja on käsitelty myös tietokirjallisuudessa, ja esimerkiksi Kaarina Davisin (2010) teos Irti oravanpyörästä on alansa moderni klassikko. Vanhempi klassikko on Henry David Thoreau (1854, suom. 1954) Elämää metsässä (uusi suomennos 2010 Walden: Elämää metsässä) – teokseen viitataan yhä toistuvasti.

Esitykseni pohjautuu prosessissa olevaan artikkelikäsikirjoitukseen. Tutkimuksen aineisto muodostui pitkähkön ajan kuluessa: luin irtiottojuttuja verkkomedioista aineistoa hakien ja rajaten. Pyrin muodostamaan aineiston niin, että se antaisi mahdollisimman kattavan kuvan irtiottojuttujen moninaisesta kirjosta. Mukana on muun muassa omavaraistelua ja tiny house -elämäntapaa esitteleviä tekstejä; downshiftaamista ja myös isoja elämänmuutoksia selostavia juttuja. Lopullinen aineisto muodostuu 14 jutusta, jotka on julkaistu vuosien 2018–2024 välillä verkossa.

Analysoin tekstejä hyvän elämän tavoittelun näkökulmasta. Antiikin ajasta juontuvat näkemykset hyvästä elämästä elävät yhä, mutta ne ovat saaneet uuden kehyksen antroposeenin aikakaudella, planetaaristen rajojen ylittyessä. Tarkastelin hyvän elämän etsimistä toimintana, jonka tavoitteena on yksilön onnellisuus ja hyvinvointi. Se syntyy yksilön elämisestä oikeansuuntaisesti arvojaan seuraten. Temaattisen analyysin myötä totesin juttujen piirtävän kuvaa yksilöstä osana yhteistä maailmaa. Käsitys tyydyttävästä elämästä laajenee subjektiivisen näkökulman ylittäväksi relationaaliseksi hyvinvoinniksi.

Entisestä elämästä irtautuminen tarkoittaa usein taloudellista niukkuutta, ja vaatimattomat asuinolosuhteet tuottavat työtä. Niukkuus näyttäytyy kuitenkin elämän rikkautena, ja yksinkertainen elämä luonnon mukana tuottaa kokemuksia vapaudesta, onnellisuudesta ja tyytyväisyydestä. Irtioton tehnyt voi asua yksin, mutta hän ei koe olevansa yksinäinen: suhteet kotieläimiin, omaan pihaan ja luonnonelementteihin tuottavat mielihyvää. Irtiotto entisestä on voimistanut kuulumisen kokemusta luontoon, minkä tulkitsen relationaalisen hyvinvoinnin viitekehyksessä onnellisuuden lähteen löytämiseksi.

Työryhmä 4: Nuoret reunalla – kokemuksia, katveita ja tukemisen haasteita

Nuoret ulkopuolisuuden kokemusten rajapinnoilla: systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Aunimarjut Kari, Jyväskylän yliopisto

Tässä nuorten syrjäytymiskokemuksia ja ulkopuolisuuden kokemuksia tarkastelevassa systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tarkasteltiin, miten tajunnallisuus, kehollisuus ja situationaalisuus (Rauhala, 2005, 2014) ilmenivät nuorten kokemuksissa sekä millaisia selviytymisstrategioita ja tulevaisuusintentioneja tutkimuksissa kuvattiin. Analyysi perustui Lauri Rauhalan situationaalisen säätöpiirin teoriaan, jonka avulla tarkasteltiin fenomenologisesti, miten elämäntilanteisuus ja yksilöllinen merkityksenanto muovasivat kokemusta ja sen tulkintaa. Aineistona oli 26 vertaisarvioitua kansainvälistä ja kotimaista artikkelia vuosilta 2019–maaliskuu 2025.

Tulokset osoittivat, että tajunnalliset, keholliset ja situationaaliset kokemukset ilmenivät useimmiten yhtäaikaistena. Syrjäytymiskokemukset ilmenivät tajunnallisesti paineistettuina odotuksina, mutta myös vastarintana ja uudelleensuuntautumisena, kehollisesti psykosomaattisina kipuinä ja situationaalisesti kaventuneena toimijuutena ja vetäytymisenä. Sateenkaarevuutta (LGBTQ+) käsitteli 8/26 tutkimusta. Pettymyksiä koulun tukeen raportoi 9/26 tutkimusta ja palveluasiantuntijoiden tukeen 12/26 tutkimusta. Läheisten ja vertaisryhmien vaikutukset vaihtelivat suotuisista epäsuotuisiin. Selviytymisstrategiat näyttäytyivät kekseliäinä ja tilanteeseen sopivina ulottuen suunnittelusta ja todellisuuspakenemisesta avoimeen vastarintaan, muutosmyönteisyyteen, neuvotteluun ja välttämiskäyttäytymiseen. Tulevaisuusintentioneissa korostuivat arjessa selviytyminen ja hetkessä eläminen, kouluttautuminen ja tietoinen suunnanmuutos. Vaikeuksistaan huolimatta nuoret suhtautuivat tulevaisuuteensa itsemyötätuntoisesti ja hyväksyvästi.

Lähteet:

Rauhala, L. (2005). Hermeneuttisen tieteenfilosofian analyyseja ja sovelluksia. (2. täydennetty painos). Yliopistopaino.

Rauhala, L. (2014). Ihmiskäsitys ihmistyössä. Gaudeamus.

Nuoret koulutuksen reunalla: psyykkisesti oireilevien opiskelijoiden tuen katveet koulutusjärjestelmässä

Anna-Kaisa Peruskivi, Lapin yliopisto

Laajennettu oppivelvollisuus pyrkii lisäämään koulutuksellista tasa-arvoa, mutta velvollisuus yksin ei riitä takaamaan, että kaikki nuoret kykenevät jatkamaan opintojaan toisen asteen koulutuksessa. Erityisesti psyykkisesti oireilevien nuorten koulutuspolut ovat yhä usein vaarassa keskeytyä. Tämä herättää kysymyksen siitä, millaisin rakentein koulutusjärjestelmä voi tukea kaikkien osallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä.

Esitys perustuu väitöskirjatutkimuksen ensimmäiseen osatutkimukseen. Aineisto koostuu yli 400 opetuksen, ohjauksen ja opiskeluhoillon ammattilaisen vastauksista keväällä 2025 toteutettuun sähköiseen kyselyyn. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin, tunnistuen toistuvia teemoja ammattilaisten kokemuksista tukijärjestelmän puutteista ja kuntouttavan opetuksen kehittämistarpeista.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii näkemys oikeudenmukaisesta koulutuksesta, joka tunnistaa nuorten moninaiset lähtökohdat ja vahvistaa heidän toimintamahdollisuuksiaan. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta psyykkisesti oireilevien nuorten koulutukselliset haasteet eivät näyttäyty yksilöllisinä puutteina, vaan rakenteellisina kysymyksinä, jotka kytkeytyvät tuen järjestelmiin, pedagogisiin käytäntöihin ja institutionaaliin rajoihin.

Tulosten perusteella psyykkisesti oireilevien opiskelijoiden tukijärjestelmä on pirstaleinen ja monin osin riittämätön. Ammattilaiset kuvasivat resurssien riittämättömyyttä sekä palvelujärjestelmän pullonkauloja, jotka rajoittavat oikea-aikaisen ja kokonaisvaltaisen tuen toteutumista. Nämä rakenteelliset katveet heikentävät nuorten osallisuutta, toimijuutta ja mahdollisuuksia osallistua, kiinnittyä ja edetä opinnoissa.

Esitys kutsuu pohtimaan, millaisin pedagogisin ja rakenteellisin ratkaisuin koulutuksen tukiratkaisuja tulisi kehittää, jotta psyykkisesti oireilevien nuorten syrjäytymistä voitaisiin ehkäistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Haasteita, katkoksia ja putoamisia: Koulu- ja opiskelupolut rikoksia tehneiden nuorten tarinoissa

Annika Hokkanen, Kuntoutussäätiö/Tampereen yliopisto

Nuorten kokonaisrikollisuus on viimeisinä vuosikymmeninä laskenut Suomessa, mutta rikokset kasautuvat yhä pienemmälle joukolle nuoria, jotka tekevät rikoksia entistä enemmän (Pitkänen ym. 2022) ja myös entistä vakavampia (Danielsson 2022). Nuoruusiässä työn ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen lisää rikoskäyttäytymisen riskiä entisestään (Suonpää ym. 2023). Rikollisen elämäntavan ehkäisy tulisikin aloittaa mahdollisimman varhain ja erilaiset tukitoimenpiteet tulisi keskittää tehokkaasti niihin nuoriin, joille huono-osaisuus kasaantuu (Haikkola ym. 2019). Tässä koululla ja oppilaitoksilla on tärkeä rooli.

Rikoksia tekevien nuorten tilanteen kokonaisuuden ymmärtämiseksi sekä oikeanlaisten tukimuotojen kehittämiseksi tarvitaan eri tieteenaloja ja näkökulmia yhdistävää tutkimusta. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää minkälaisia polkuja pitkin rikoksia tehneet nuoret kulkevat peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa. Tutkimus pohjautuu laadulliseen haastatteluaineistoon, joka on kerätty nuorena rikoksia tehneiltä (N=20). Tutkimusaineistoa analysoidaan laadullisin menetelmin muun muassa narratiivista lähestymistapaa hyödyntäen.

Tutkimus havainnollistaa, kuinka rikoksia tehneet nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Heidän tuen tarpeensa näyttäytyvät moninaisina sekä kasautuneina. Rikoksia tehneiden nuorten taustalla voi olla turvattomuuden kokemuksia lapsuuden perheessä, oppimisen ja keskittymisen haasteita koulussa, ongelmia vertaissuhteissa sekä varhaisessa vaiheessa alkanutta päihteiden käyttöä. Rikoksia tehneet nuoret kertovat erilaisista haasteista peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa, kuten tuen tarpeiden tunnistamisen ja tukimuotojen puutteista, katkoksista erilaisissa nivelvaiheissa sekä koulutuksen ulkopuolelle jäämisestä. Erilaiset negatiiviset kokemukset peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa näyttävät herättävän rikoksia tehneissä nuorissa näköalattomuutta ja motivaatio-ongelmia opiskelu- ja työelämän suhteen. Osa nuorista kuitenkin onnistuu kääntämään negatiiviset kokemukset voimavaraksi sekä löytää polkunsu takaisin opiskelu- ja työelämään."

Tutkimustyöryhmät

PERJANTAI 13.3. KLO 10.00–11.20

Työryhmä 5: Dialogisuus paremman tulevaisuuden rakentajana

pj Elina Nivala

Rasmus Sihvonen: Mikä riittää? Dialogisuudella kohti kohtuullisempaa kulutusta, työelämää ja yhteiskuntaa

Anne Airaksinen & Terhi Myller: Dialogisuus ammatillisen herkkyyden rakentumisessa sosiaali- ja terveysalalla

Työryhmä 6: Toimijuus palvelujärjestelmässä

pj Veera Korhonen

Meri Taivainen: Nuorten aikuisten tie kuntoutuspsykoterapian asiakkaiksi – resurssit ja toimijuus terapeutin etsinnässä

Sanna Ryynänen: “Mä niinku ihmettelen et miten mä jaksan”. Muistisairaana omaisten palvelujärjestelmätoimijuus hyvinvointivaltion temppuradoilla

Työryhmä 7: Opettajan pedagoginen työote

pj Erja Anttonen

Jenniina Bies-Wikgren: Vankien kokemukset opettajan pedagogisesta välittämisestä ammatillisen toisen asteen opinnoissa

Salla Myyry: Opettajien pedagogiset lähestymistavat sukupuoleen

Työryhmä 8: Sosiaalipedagogiikkaa eri ympäristöissä, tasoilla ja aikoina

pj Teija Makkonen

Kaija Rautaparta-Pennanen: Innostutaan yhdessä – monialaisen verkostotyön käytänteet ekosysteemin eri tasoilla

Outi Moilanen: Suomalaisten lastentarhojen ja sosiaalipedagogiikan yhteys

Työryhmä 5: Dialogisuus paremman tulevaisuuden rakentajana

Mikä riittää? Dialogisuudella kohti kohtuullisempaa kulutusta, työelämää ja yhteiskuntaa

Rasmus Sihvonen, Itä-Suomen yliopisto

Tunnumme elävän jonkinlaista puhkikulumisen aikakautta, jona sekä ihminen että muu luonto on ajettu ahtaalle. Yhteiskunnan toiminta määrittyy pitkälti tehokkuuden ja tuottavuuden ihanteiden mukaan, ja ihmisyksilöillä on kovat paineet tehdä, kuluttaa ja olla aina vain enemmän. Jatkamme ylikuluttamista.

Suomen kaltaisen yhteiskunnan rakenteet ovat riippuvaisia ylikulutuksesta ja kohtuuttomuudesta, eivätkä vielä tunnista vallitsevaa ristiriitaa. Ekokriisiin ja muihin monisyyisiin haasteisiin liittyvä keskustelu jumiutuukin usein näihin rakentellisiin riippuvuuksiin. Keskustelu jää helposti irtonaiseksi ja välittömän kokemuksemme ulkopuolelle, eikä tilaa ole vaihtoehtoisten tulevaisuuksien pohdintaan. Mutta ennen kaikkea katveeseen jäävät ""sisäiset rakenteemme"" – eletty kokemus, arvot, merkitykset, unelmat ja motivaatiot.

Tutkimuksessani olen tehnyt aikaa ja tilaa dialogisille kohtaamisille, joissa tätä kohtuuttomuuden ristiriitaa pyritään ymmärtämään ihmisten omista kokemuksista käsin. Mikä riittää, mistä löytyy kohtuus? Miltä kohtuullisempi elämä, tulevaisuus ja muutos niitä kohti näyttäisivät, kun rakenteiden sijaan tarkastelemme ensin kokemuksiamme?

Dialogien kautta pyrin luomaan ymmärrystä kohtuudesta, kohtuuttomuudesta sekä niihin liittyvästä keskustelusta. Olen järjestänyt niitä avoimien kutsujen kautta kootuille ryhmille Pohjois-Savossa ja Uudellamaalla, sekä kohdennetusti poliittisten puolueiden piirijärjestöille Helsingissä.

Litteroin keskusteluja paraikaa, eikä minulla siis vielä ole varsinaisia tuloksia jaettavaksi, mutta kerron mielelläni tutkimuksesta ja kiinnostavista keskusteluista!

Keskeisin viitekehys tutkimukseni taustalla on John Deweyn kokemusfilosofia, jonka laajaan kokemuskäsitykseen sisältyvät esimerkiksi aistimukset, tunteet, muistot, kuvitelmat sekä järjellinen pohdinta, jotka kaikki kytkeytyvät kiinteästi osaksi toimintaamme. Kielellisyydestään huolimatta dialogi on hyvin kehollinen ja kokonaisvaltainen kokemus, jossa virittäydymme samanaikaisesti keskustelun aiheeseen ja kanssakeskustelijoiden kokemuksiin. Deweyn kokemusfilosofia kytkee toisiinsa kohtuuskäsitteen ja dialogisuuden, joista jälkimmäisestä ovat kirjoittaneet myös esimerkiksi Martin Buber, Mikhail Bakhtin ja Paulo Freire.

Dialogisuus ammatillisen herkkyyden rakentumisessa sosiaali- ja terveysalalla

Anne Airaksinen, Itä-Suomen yliopisto & Terhi Myller, Karelia-ammattikorkeakoulu, Itä-Suomen yliopisto

Tutkimus jäsentää ammatillisen herkkyyden roolia ja rakentumista sosiaali- ja terveysalan työn käytänteissä ja tietoperustassa, sekä dialogisuuden osuutta siinä. Ammatillisella herkkyydellä tarkoitamme ammattilaisten osaamista tunnistaa asiakkaan ja työyhteisön tarpeita ja toimia koulutuksen myötä hankitun asiantuntemuksen ohjaamalla tavalla asiakastyössä ja työyhteisössä. Dialogisuudella tarkoitamme yhtäältä toisen ihmisen dialogista kohtaamista eli asettumista vastavuoroiseen, avoimeen ja toista kunnioittavaan vuorovaikutussuhteeseen, toisaalta viittaamme dialogisuudella yhteiseen oppimiseen ja dialogiseen kasvatuskäsitykseen.

Empiirinen aineisto koostuu sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten (sosiaalityöntekijöiden, sosiaaliohjaajien, sairaanhoitajien ja terveydenhoitajien) haastatteluista, jotka on koottu neljältä eri hyvinvointialueelta. Aineistossa painottuvat kokemukselliset kuvaukset ammatillisesta herkkyydestä ja sen toteutumisesta, mahdollisuuksista ja haasteista alan työssä.

Tutkimushavainnot osoittavat, että dialogisuus ja dialoginen orientaatio rakentavat ammatillista herkkyyttä usealla eri tasolla: tiedonmuodostamisena, tilanteissa ja kohtaamisissa, ja oman osaamisen ja ammattitaidon kehittymisenä vuorovaikutuksellisissa ja kontekstuaalisissa käytännöissä. Ammatillinen herkkyyks rakentuu osaltaan sosiaali- ja terveysalan koulutuksissa ollen osa opiskelijoiden ammatillista kehittymistä, jonka lisäksi se rakentuu käytännön työssä suhteessa asiakastyöhön ja työkuultuuriin. Edellä esitettyihin näkökulmiin tukeutuen dialogisuus voidaan nähdä ammatillisen herkkyyden rakentumisen perustana, joka avaa tilaa refleksiiviselle lähestymistavalle, jaetulle asiantuntijuudelle, eettisesti kestäville ja laadukkaille asiakaskohtaamisille, yhteiskunnalliselle tiedostavuudelle ja vaikuttamisen mahdollisuuksille. Dialogisuuden toteutuminen ei kuitenkaan ole itsestään selvää: siihen liittyy jännitteitä ja haasteita muun muassa organisaatioiden tulostavoite- ja resurssiohjaukseen liittyen. Ammatillisen herkkyyden tarkastelu on tärkeää kestävämpien toiminta- ja työtapojen muodostamiseksi sosiaali- ja terveysalalla.

Työryhmä 6: Toimijuus palvelujärjestelmässä

Nuorten aikuisten tie kuntoutuspsykoterapian asiakkaiksi – resurssit ja toimijuus terapeutin etsinnässä

Meri Taivainen, Itä-Suomen yliopisto

Kelan kuntoutuspalvelut, tarkemmin kuntoutuspsykoterapia, ovat julkisia palveluita, jotka on tarkoitettu työ- ja opiskelukyvyn ylläpitämiseksi ja varmistamiseksi. Vaikka palvelu on julkinen, siihen pääseminen vaatii hakijalta paljon itsenäistä työtä ja omaa aktiivisuutta. Palvelun saamiseksi on läpäistävä tietyt kriteerit ja vaiheet. Ensin on saatava diagnoosi mielenterveydellisestä ongelmasta, sen jälkeen on oltava hoitosuhteessa vähintään kolme kuukautta, jotta voi saada lääkärin B-lausunnon ja sen jälkeen vielä etsittävä Kelan hyväksymä terapeutti. Kaiken tämän jälkeen on saatava Kelalta myönnytys kuntoutukseen. Prosessi voi olla monin tavoin kuormittava jo entuudestaan vaikeassa asemassa oleville ja pitkittää kohtuuttomasti terapiaan pääsemistä, koska se sisältää paljon itsenäistä selvitystyötä, johon ei tarjota tukea miltyään taholta. Jos tähän itsenäiseen työhön ei ole resursseja, voi terapiapaikka jäädä saamatta, vaikka olisi palvelun tarpeessa.

Esittelen alustuksessa käynnistymässä olevaa väitöstutkimusta, jossa olen kiinnostunut nuorten aikuisten pääsystä mielenterveyspalveluihin. Väitöstutkimuksessa paneudutaan mielenterveysongelmista kärsivien nuorten aikuisten kokemuksiin avun ja tuen saamisesta sekä heidän tapoihinsa edistää itse Kelan kuntoutuspsykoterapiaan pääsemistä. Keskityn siihen, millaista toimijuutta ja resursseja nuorilta aikuisilta edellytetään Kelan kuntoutuspsykoterapiaan pääsemiseksi. Tiedämme jo osin, millaiset ihmiset pääsevät Kelan kuntoutuspsykoterapiaan, mutta emme sitä, miten he pääsevät osaksi palvelua eli millaisia resursseja heillä on tai millaisia toimijoita he ovat. Toimijuutta tarkastelen modaliteettiteorian ja toimijuuden modaalisuuden kautta käyttäen jaottelua, joka lisää mukaan mielenterveysongelmista kärsiville palveluiden asiakkaille oleellisen tulokulman eli ihmisen toimintakyvyn rajoitukset ja mahdollisuudet tietyissä rakenteissa toimimiseen.

“Mä niinku ihmettelen et miten mä jaksan”. Muistisairaana omaisten palvelujärjestelmätoimijuus hyvinvointivaltion temppuradoilla

Sanna Ryyänen, Itä-Suomen yliopisto

Muistisairaus on monin tavoin koko perheen ja lähiyhteisön sairaus. “Muistisairaiden läheiset epävirallisina eduvalvojina” -tutkimuksessa tarkastelen erityisesti muistisairaiden työikäisten omaisten ja läheisten kokemuksia elämään ilmaantuneesta hoivavastuusta, joka ei ole välttämättä virallistettua omaishoitajuutta tai edunvalvojuutta mutta joka kuitenkin mullistaa omankin arjen monin tavoin sekä pakottaa esiin moninaisia strategioita palvelujärjestelmässä luovimiseksi. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa näkymiä sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmässä toimimiseen elettyinä ja koettuna asiana. Tutkimuksen aineisto, jonka kokoaminen alkoi marraskuussa 2025, tuotetaan muistelutyömenetelmällä ja haastatteluin.

Tutkimus on osa Itä-Suomen yliopistossa toteutettavaa “Temppurata vai kaikkien turva? – selviytymisen strategiat ja uudet eriarvoisuuden rakenteet murenevassa hyvinvointivaltiossa” -tutkimushanketta (Koneen Säätiö, 2025–28). Hankkeen lähtökohtana esitämme, että suomalaisen hyvinvointivaltion on annettu liukua kohti sisäisesti ristiriitaista järjestelmää, joka toisaalta (perustehtävänsä mukaisesti) tasoittaa eriarvoisuuksia mutta toisaalta päätyy korostamaan ja syventämään niitä edellyttäessään yhä enemmän tietoja, taitoja ja sinnikkyyttä palvelujen saamiseksi.

Lähestyn alustuksessani muistisairaiden työikäisten läheisten kokemuksia rinnalla-kulkijoina ja epävirallisina eduvalvojina toimimisesta tähän tarkoitukseen ehdottamani palvelujärjestelmätoimijuuden käsitteen näkökulmasta. Palvelujärjestelmätoimijuudella tarkoitan tässä yhteydessä hyvinvointivaltion kontekstissa toteutuvaa eräänlaista pakotettua strategista toimijuutta, joka edellyttää moninaisten tietojen ja taitojen lisäksi rohkeuden ja röyhkeyden kaltaisia henkilökohtaisia ominaisuuksia sekä ohjaa oppimaan keinoja järjestelmässä luovimiseksi. Esitän, että ilmiöön on sisäänrakennettu kolme kohtuuttomuutta. Ensiksi, toimivassa palvelujärjestelmässä kenenkään ei pitäisi joutua kehittämään ja harjoittamaan vaativaa ja kuluttavaa palvelujärjestelmätoimijuutta, jossa liian suuri osa palvelujärjestelmälle kuuluvista vastuista ja velvollisuuksista liukuu läheiselle tai sairaalle itselleen. Toiseksi, palvelujärjestelmätoimijuus on laadultaan oksymoron eli itseristiriita omaan tai läheisen sairauteen liittyvissä tilanteissa, joissa toimijuus on luontaisesti – ja sen pitäisikin saada olla – ennemminkin haavoittuvaa kuin korskeaa. Kolmanneksi, palvelujärjestelmä-toimijuus nojautuu senkaltaisiin suorituskaskeisesti yksilöllisiin ominaisuuksiin ja taitoihin, joiden ei määritelmällisesti tulisi ohjata palvelujen saamista hyvinvointivaltioksi edelleen kutsutussa rakenteessa. Pohdin alustuksessa, miten muistisairaana omaisen omaehtoista toimijuutta voisi tukea pakotetun palvelujärjestelmätoimijuuden sijaan ja miten ajatus palvelujärjestelmätoimijuudesta ylipäätään asettuu suhteessa sosiaali-pedagogiseen toimijuuden ymmärrykseen. Alustus pohjautuu marras-joulukuussa 2025 pääkaupunkiseudulla toteutetussa muistelutyöryhmässä sekä asiantuntijahaastattelussa tuotettuun aineistoon ja sen alustavaan analyysiin.

Työryhmä 7: Opettajan pedagoginen työote

Vankien kokemukset opettajan pedagogisesta välittämisestä ammatillisen toisen asteen opinnoissa

Jenniina Bies-Wikgren, Lapin yliopisto/Haaga-Helian Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Koulutusta ja ammattia pidetään keskeisinä rikolliselta elämäntavalta suojaavina tekijöinä. Koulu muodostaa sosiaalisen areenan, jossa kohtaamiset voivat vahvistaa joko kuulumisen tai kuulumattomuuden kokemuksia. Opettajien vuorovaikutus- ja kohtaamistaidot nähdään hyvän opetuksen perusedellytyksinä, ja pedagogista välittämistä voidaan tarkastella yhä vahvemmin opettajan ydinosaamisena.

Tässä narratiivisessa tutkimuksessa tarkastellaan vankien kokemuksia ja muistoja ammatillisen toisen asteen opettajien pedagogisesta välittämisestä. Aineisto kerättiin haastattelemalla suljetuissa vankiloissa tuomiotaan suorittavilta vangeilta (N = 15). Alustavien aineistolähtöisen analyysin tuloksien perusteella vangit eivät kokeneet opettajien voineen ratkaisevasti muuttaa jo aiemmin valittua elämäntapaa. Opettajan osoittama välittäminen, kuunteleminen, ymmärrys ja läsnäolo koettiin kuitenkin merkityksellisiksi suhteessa toisten ihmisten elämään vaikuttamiseen. Koulutusta ja ammatin hankkimista pidettiin tärkeänä ja haluttuna, mutta sitä koetellaan usein rikollisen elämän ja työelämän ristipaineissa. Siksi koulutus näyttää toistuvasti pirstaloituvan vankien elämäntavossa. Ammatillisen toisen asteen opintojen kokemusten muistijäljet mahdollistivat opintojen aikaisen elämäntavon jäsentämistä. Tämä salli oman opiskelijaidentiteetin uudelleen rakentamista nykyhetkessä oman elämän vaikutusmahdollisuuksien tunnistamiseksi.

Tutkimus lisää tietoisuutta ammatillisessa koulutuksessa tapahtuvien kohtaamisten vahvistavasta merkityksestä ammattiin opiskelevien pystyvyyskokemukseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn, tuomalla esiin rikollisen elämän valinneiden tai siihen ajautuneiden suljetuissa vankiloita tuomiotaan suorittavien vankien kokemuksia. Tuloksia voidaan hyödyntää ammatillisten opettajien koulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa vahvistamaan vuorovaikutusosaamista. Tutkimuksen tulokset havahduttavat tarkastelemaan pedagogisen välittämisen merkitystä opiskelijan elämään laajasti ja kauaskantoisesti."

Opettajien pedagogiset lähestymistavat sukupuoleen

Salla Myyry, Itä-Suomen yliopisto

Koulut ovat olleet perinteisesti instituutioita, jotka ylläpitävät yhteiskunnan sukupuolittuneita valtarakenteita normatiivisilla käytännöillään. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen edellyttää opettajilta koulujen cis-heteronormatiivisten käytäntöjen tiedostamista ja purkamista, mihin suomalaiset yleissivistävän koulun opettajat on veloitettu kymmenen vuoden ajan opetussuunnitelman perusteiden ja tasa-arvolain kirjauksin. Samaan aikaan kun sukupuolten tasa-arvon edistämisestä on tehty opettajien virkavelvoite, on sukupuolesta tullut jännitteinen aihe koulua koskevassa julkisessa keskustelussa. Vaikuttaa siltä, että koulusta on tullut taistelutanner, jossa sukupuolen sosiaalisista ja kulttuurisista merkityksistä käydään kamppailua. Tällä hetkellä emme tiedä, miten sukupuoli näkyy suomalaisopettajien työssä. Tutkimuksessamme tarkastelemme, miten opettajat lähestyvät sukupuolta työssään pedagogisesti. Tutkimuksemme on osa Koneen Säätiön rahoittamaan Opettajasegregaatio Suomessa hanketta. Aineistomme koostuu luokan-, aineen- ja erityisopettajien haastatteluista (n=142). Olemme soveltaneet aineiston analyysiin temaattista luentaa.

Tulostemme perusteella osa opettajista 1) ohittaa sukupuolen työssään, 2) osa ylläpitää ja mukailee essentialistista ajatusta sukupuolen kaksinaisuusudesta, 3) toiset taas tiedostavat sukupuolittavan kielenkäytön yhteyden laajempaan sosiaalisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin ja 4) osa nostaa eriarvoistavia käytäntöjä aktiivisesti keskusteluun, vaikkakin ovat huomanneet aiheen olevan jännitteinen. Keskeinen huomiomme on, että osa opettajista politisoi sukupuolikysymyksen, mikä voi nousta esiin jännitteinä ja hämmennyksenä erityisesti kodin ja koulun sekä opettajien välisessä yhteistyössä. Politisoitumista voidaan kuitenkin pitää tasa-arvon edistämisen edellytyksenä. Esitämme, että sukupuolen käsittelyyn politisoituneena kysymyksenä tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota koulujen tasa-arvotyön tukemisessa, mutta myös feministisessä tutkimuksessa.

Työryhmä 8: Sosiaalipedagogiikkaa eri ympäristöissä, tasoilla ja aikoina

Innostutaan yhdessä – monialaisen verkostotyön käytänteet ekosysteemin eri tasoilla

Kaija Rautaparta-Pennanen, Kajaanin ammattikorkeakoulu

Monialainen verkostotyö liittyy sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatioon, jolla tarkoitetaan erilaisia toimenpiteitä ja ratkaisuja, joilla pyritään integroimaan, koordinoimaan ja yhtenäistämään hyvinvointipalvelujen rakenteita ja toimintoja. Esityksessäni tuon esille ammattilaisten näkökulmaa hyvinvoinnin tukemisen käytäntöihin perhekeskusten matalankynnyksen palveluissa.

Tutkimukseni tarkastelee monialaista yhteistyötä perhekeskusverkostoissa – työkäytänteitä ekosysteemin eri tasoilla. Esittelen Bronfenbrennerin ekosysteemisen teorian avulla kehyksen, joka avaa verkostotyötä mikro-, meso-, ekso- ja makrotasoilla. Olen hyödyntänyt tutkimuksessani myös sosiokulttuurista teoriaa ekosysteemien eri tasoilla, sillä sosiokulttuurisen teorian mukaan oppimista tapahtuu silloin, kun ihmiset ovat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Tutkin monialaisia työkäytänteitä niin työntekijän, vanhemman ja työntekijöiden välillä sekä laajemmin palveluverkostoissa.

Perheiden ja työntekijöiden arjen kohtaamisissa mikrotasolla korostuu yhteisen tekemisen järjestäminen ja toiminnan sanoittaminen, kannustaminen ja vahvuuksien tunnistaminen, myönteisen ilmapiirin luominen sekä lähellä oleminen. Ammattilaiset kuvasivat meso- ja eksotasolla, kuinka he rakensivat siltoja yhteistyössä eri hallinnon alojen siilojen välille, vahvistivat ihmissuhteita ja pyrkivät tasa-arvoisiin ja yhdenvertaisiin toimiin perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Rajapinnoilla työskentely makrotasolla osoitti ammattilaisten halukkuuden tehdä työtä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi, lisätä osallistumista jakamalla tietoa ja tehdä yhteistyötä eri yhteisöjen kanssa.

Suomalaisten lastentarhojen ja sosiaalipedagogiikan yhteys

Outi Moilanen, Itä-Suomen yliopisto

Suomessa varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan yhteys on kirjattu lakeihin (272/2005, 540/2018) ja asetuksiin (986/1998) osana henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia. Sosiaalipedagogiikkaan viitataan käsitteenä varhaiskasvatusta koskevissa dokumenteissa (mm. Alila ym., 2014, Karila ym., 2017). Myös OECD (2006) on kuvannut pohjoismaisten varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmien olevan sosiaalipedagogisia, lapsikeskeisiä ja kokonaisvaltaisia. Silti, tieteelliset yhteydet varhaiskasvatustieteen ja sosiaalipedagogiikan välillä ovat harvassa, eikä Suomessa ei ole tehty kasvatustieteellisiä tai yhteiskuntatieteellisiä väitöskirjoja sosiaalipedagogiikasta osana varhaiskasvatuksen tehtäviä tai kasvatusajattelua.

Väitöskirjan ”Sosiaalipedagoginen kasvatusajattelu osana suomalaista varhaiskasvatusta” osatutkimus ”Suomalaisten lastentarhojen tehtävät vuosina 1861-1973” tarkastelee sosiaalipedagogiikkaa osana suomalaisen varhaiskasvatuksen historiaa. Tutkimuksen monitieteisyyden merkitystä korostaa se, että myös varhaiskasvatuksen historiaa on tutkittu vähän, siitä näkökulmasta millaisiin tarpeisiin suomalainen lastentarha syntyi 1860-luvulla ja mikä oli lastentarhojen funktio ennen päivähoitolain laatimista vuonna 1973.

Tässä tutkimuksessa on kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella kuvattu, analysoitu ja tulkittu varhaiskasvatuksen tehtäviä ja niihin liittyntä kasvatusajattelua vuosilta 1861-1973. Tutkimuksessa on pyritty ymmärtämään kasvatuksen merkitystä suhteessa historialliseen tilanteeseen, sillä kasvatuksen tehtävät määräytyvät suhteessa aikaan ja paikkaan. Tavoitteena on ollut luoda ymmärrystä varhaiskasvatuksen historiasta sekä tehdä näkyväksi millaisia tehtäviä lastentarhatoiminnalla nähtiin olevan ja miten niitä perusteltiin, eli millaisen kasvatusajattelun pohjalta varhaiskasvatusjärjestelmää kehitettiin 1800- ja 1900-lukujen kuluessa. Tutkimuskysymyksenä oli: Millaista sosiaalipedagogista kasvatusajattelua on tunnistettavissa varhaiskasvatuksen historiassa niissä tehtävissä, joita lastentarhatoiminnalla nähtiin olevan suomalaisessa yhteiskunnassa?

Kirjallisuuskatsauksen aineisto kerättiin vuosina 2024–2025 suomalaisista tietokannoista. Tutkimus tuo esille varhaiskasvatuksen omaleimaiset ja moninaiset tehtävät tutkitulla aikakaudella. Tutkimus nostaa esille sosiaalipedagogiikan ja varhaiskasvatuksen yhteisen historian sen alkua ajoista lähtien. Se näkyy niin tehtävissä kuin kasvatusajattelussa tehtävien takana. Tutkimus on rohkea avaus varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan yhteiselle tutkimukselle, mikä mahdollistaa aidomman educare-mallin, joka on ollut Suomen omaleimainen vahvuus varhaiskasvatuksessa. Tutkimus on avaus uusille sosiaalipedagogiikan ja varhaiskasvatuksen yhteisille tutkimuksille sekä opetuksen ja käytännön monitieteiselle kehittämiselle.